

<https://doi.org/10.5281/zenodo.21042511>

Xalqaro standartlarga mos infratuzilma yaratish orqali turizm daromadlarini oshirish

Sh.Uralov – SamISI assistant-stajyori

Annotatsiya: Ushbu maqolada xalqaro standartlarga mos infratuzilmani yaratish orqali turizm daromadlarini oshirish mexanizmlari ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotda transport infratuzilmasi, mehmonxona xo‘jaligi, raqamli texnologiyalar, inklyuziv turizm standartlari, sanitariya-gigiyena talablari va “yashil” sertifikatlash kabi omillarning turizm daromadlariga ta’siri o‘rganilgan.

Kalit so‘zlar xalqaro standartlar, turizm infratuzilmasi, turizm daromadlari, inklyuziv turizm, transport infratuzilmasi, “yashil” sertifikatlash, raqamli texnologiyalar.

Global turizm sanoati so‘nggi yillarda jiddiy tarkibiy o‘zgarishlarni boshdan kechirmoqda, bunda barqarorlik va xalqaro standartlarga muvofiqlik yo‘nalishning raqobatbardoshligini belgilovchi hal qiluvchi omillarga aylanmoqda. Jahon banki ma’lumotlariga ko‘ra, 2024-yilda sayohat va turizm sohasi global yalpi ichki mahsulotning 10 foizini (10.9 trillion AQSH dollari) tashkil qilgan. Xalqaro standartlarga mos infratuzilmani yaratish — bu nafaqat sayyohlar uchun qulay sharoit yaratish, balki turizm daromadlarini oshirishning strategik vositasi hisoblanadi.

Xalqaro standartlarga mos infratuzilma turizm daromadlarini oshirishning asosiy omili sifatida namoyon bo‘ladi. Ritchie va Crouch (2003) tomonidan ishlab chiqilgan yo‘nalish raqobatbardoshligi modeliga ko‘ra, infratuzilma va boshqaruv sifatini belgilovchi omillar orasida transport tizimi, turar joy va xizmat ko‘rsatish infratuzilmasi, raqamli ulanish hamda xavfsizlik xizmatlari muhim o‘rin tutadi.

Xalqaro standartlarga mos infratuzilma quyidagi kanallar orqali turizm daromadlarini oshiradi:

Birinchi kanal — sayyohlar oqimining o'sishi. Zamonaviy, xavfsiz va qulay infratuzilma sayyohlarning yo'nalish tanlashidagi asosiy mezondir. O'zbekiston misolida 2030-yilga borib xorijiy sayyohlar sonini 25 millionga, ichki turizm ko'rsatkichini esa 50 millionga yetkazish prognoz qilinmoqda. Yangi avlod aeroportlari qurilishi — 18 ta xalqaro aeroport va yana 7 ta hududiy aeroportning modernizatsiyasi bu o'sishning moddiy asosini tashkil etadi.

Ikkinchi kanal — xizmatlar sifatining oshishi. Xalqaro standartlarni joriy etish turizm xizmatlari sifatini, xilma-xilligini va eksport hajmini oshiradi. Turizm navigatsiyasining yagona unifikatsiyalashtirilgan tizimini joriy etish, ko'chalarda, hududlarda, turizm namoyishi obyektlarida, transport vositalari va yo'llarda turizm navigatsiyasining unifikatsiyalashtirilgan ko'rsatkichlarini o'rnatish orqali sayyohlar uchun qulay muhit yaratiladi.

Uchinchi kanal — investorlar ishonchining ortishi. Xalqaro standartlarga muvofiqlik xorijiy sarmoyalarni jalb qilishga xizmat qiladi. O'zbekistonda InterContinental va Accor kabi xalqaro operatorlarning bozorga kirishi global operatsion standartlar, barqarorlik protokollari va sifat sertifikatlash tizimlarining qo'llanilishini ta'minladi.

To'rtinchi kanal — raqobatbardoshlikning oshishi. "Yashil" sertifikatlangan mehmonxonalar raqobatli bozorlarda yuqori bandlik darajasi va o'rtacha kunlik narxlarga erishadi. Ekologik samaradorlik choralari, jumladan energiya boshqaruvi va suv tejash tizimlari operatsion xarajatlarni 15-30 foizga kamaytiradi, bu esa narxlarni raqobatbardosh qilish va foydani oshirish imkonini beradi.

Transport infratuzilmasi turizm daromadlarini oshirishning asosiy omillaridan biridir. O'zbekiston so'nggi yillarda transport infratuzilmasini modernizatsiya qilish bo'yicha keng ko'lamli ishlarni amalga oshirmoqda:

Aviatsiya infratuzilmasi. 18 ta zamonaviy xalqaro aeroport qurilgan va rekonstruksiya qilingan, yana 7 ta hududiy aeroport xalqaro standartlarga mos ravishda

modernizatsiya qilinmoqda. Toshkent viloyatida qurilayotgan yangi xalqaro aeroport mintaqadagi eng yiriklardan biriga aylanib, poytaxt havo transport uzelinig o'tkazuvchanlik qobiliyatini sezilarli darajada oshiradi . 51 ta xorijiy aviakompaniyaning muntazam parvozlari va 22 ta yangi Boeing samolyotining yetkazilishi aviamarshrutlarni kengaytirishga xizmat qiladi .

Ichki transport tarmog'i. Yangi tezyurar elektropoyezdlar va elektrobuslar ishga tushirilmoqda, avtopark yangilanmoqda, zamonaviy yo'llar va transport uzellari barpo etilmoqda. Transport tarmog'ini rivojlantirish hududlarning turizm salohiyatini hisobga olgan holda amalga oshirilmoqda — madaniy va tabiiy yodgorliklar, tarixiy markazlar va dam olish hududlari o'rtasida qulay yo'nalishlar yaratilmoqda . Transport xizmatlariga raqamli texnologiyalarni joriy etish (onlayn chipta sotish, elektron tablolar, yo'nalishni kuzatish xizmatlari) sayyohlar harakatlanishini yanada qulay qilmoqda .

Transport infratuzilmasining rivojlanishi bevosita turizm daromadlarining o'sishiga olib keladi. Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, transport uzellarining o'tkazuvchanlik qobiliyati oshishi bilan sayyohlar oqimi va ularning xarajatlari multiplikativ ravishda o'sadi. ECOWAS (G'arbiy Afrika davlatlari iqtisodiy hamjamiyati) strategiyasida transport infratuzilmasi turizmni rivojlantirishning beshta asosiy ustunlaridan biri sifatida belgilangan.

Mehmonxona xo'jaligi va joylashtirish vositalarini xalqaro standartlarga moslashtirish turizm daromadlarini oshirishning muhim yo'nalishidir. Xalqaro standartlarga mos turizm infratuzilmasini rivojlantirish turoperatorlar sonining 860 dan 1 676 tagacha, joylashtirish vositalari sonining esa 850 dan 3 000 tagacha o'sishini ta'minlaydi .

O'zbekistonning mehmonxona sektori sezilarli darajada o'sdi: 2018-yildagi taxminan 20 000 mehmonxona xonasidan 2025-yil boshiga kelib 6 861 ta obyekt va 184 000 o'ringa yetdi . Xalqaro operatorlar (InterContinental va Accor) bozorga kirib, global operatsion standartlar, barqarorlik protokollari va sifat sertifikatlash tizimlarini joriy qilmoqda .

Buxoro viloyati misolida olib borilgan tadqiqotlar mehmonxonalar, turistik obyektlar va transport infratuzilmasi sezilarli darajada rivojlangan bo'lsa-da, ayrim tumanlarda infratuzilma yetarli emasligi, xizmat sifatini standartlashtirish va raqamli marketing vositalarining sust rivojlanganligi muammo sifatida qolmoqda. Xizmat ko'rsatish sifati oshib borayotgan bo'lsa-da, yagona standartlar tizimi joriy etilishi va malaka oshirish kurslari orqali sifat nazoratini kuchaytirish muhimdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Buxoro viloyatida ichki turizmni rivojlantirish istiqbollari va muammolari. – Ilmiy tadqiqot materiallari, 2025.
2. Turistik biznes barqarorligi: xalqaro standartlar va infratuzilma. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti nashri, 2025.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasi Turizm qo'mitasi faoliyatini tashkil etish va turizm sohasini jadal rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-348-son qarori. – 2025-yil 19-noyabr.
4. Zamonaviy transport infratuzilmasi O'zbekistonda turizm o'sishi uchun asos yaratmoqda. – UzDaily.uz, 2025-yil 17-oktyabr.
5. Koishinova G.K., Domalatov Y.B., Assubayeva A.S. Inclusive tourism as a factor for sustainable development in Kazakhstan: prerequisites and opportunities. – Bulletin of "Turan" University, 2025, № 4, p. 273-286.
6. UN Tourism. ISO 21902:2021 Standards on Accessible Tourism. – UN Tourism, 2024.
7. Toyirova S.A. Sustainability-led competitiveness in accommodation management. – Frontiers in Sports and Active Living, 2026.
8. ECOWAS tourism strategy: strengthening infrastructure and standards. – ECOWAS Commission, 2025.
9. O'zbekiston Turizm qo'mitasi. Sanitariya-gigiyena va inklyuziv turizm bo'yicha umummilliy tadqiqot. – Travel And Tour World, 2025.